

Met bekkenmetingen, het gebruik van fokwaarden en aangepast management een grotere kans op natuurlijke geboorten

Meer hulpmiddelen

Het delen en het uitwisselen van kennis uit onderzoek en praktijk om de angst voor natuurlijk afkalven in dubbelbespiede rassen weg te nemen. Dat was het doel van de eerste kennis- en inspiratiedag van het project Bewust Natuurlijk Luxe. De fokwaarden voor interne bekkenmaten van ki-stieren evenals het bedrijfs-overzicht met fokwaarden voor koeien werden er voorgesteld als extra hulpmiddel in de selectie.

tekst **Guy Nantier**

Op zaterdag 31 oktober konden Nederlandse vleesveehouders met verbeterdoodbont- en Belgisch-witblauw-vee alsook veeartsen en adviseurs terecht in Utrecht voor een kennis- en inspiratiedag 'Bewust Natuurlijk Luxe'. Verschillende experts namen de veehouders in aanloop naar meer natuurlijke geboorten op hun bedrijf mee in de keuzemomenten in fokkerij en management. Ook veehouders zelf kwamen aan het woord om te vertellen over de manier waarop zij meer natuurlijke geboorten bij hun veestapel realiseren.

De kennis- en inspiratiedag was een initiatief van de betrokken rasstamboeken, LTO en projectpartners en de eerste in een reeks van initiatieven om bestaande kennis vanuit onderzoek en praktijk te bundelen en te ontsluiten voor andere veehouders. 'Want onbekend is onbemind', luidt het bij de organisatoren.

Geen vrije keuze meer

Dierenarts Geart Benedictus die diverse functies bekleed heeft op veterinair ge-

bied en in landbouworganisaties en die tevens in de Nederlandse Eerste Kamer zitting heeft gehad, gaf de aftrap. Hij stelde dat er voor de veehouders geen vrije keuze meer is om al dan niet naar meer natuurlijke geboorten te streven. 'Er is een brede stroom in de maatschappij die dieren "vermenselijkt" en die tegen de verzakelijking is van landbouwhuisdieren zoals in de intensieve veehouderij', begon Benedictus zijn verhaal. Er zijn in Nederland al meer dan honderd organisaties actief op het vlak van dierenwelzijn en dierrechten, zo gaf hij nog aan. 'En ja, er is zelfs een partij voor de dieren die zitting heeft in het parlement.'

Het kantelmoment ligt volgens Benedictus in de uitbraak van Q-koorts in 2009. 'De landbouwsector heeft toen laten blijken dat volksgezondheid van ondergeschikt belang was aan de eigen belangen. Het vertrouwen van de burgers in de landbouw was weg. De politiek heeft toen ingegrepen met een raamwet. Hieruit is onder andere de antibioticaregeling

tot stand gekomen, het verbod om nertsen te kweken en het niet meer accepteren van de keizersnede als standaardgreep. 'Het moet echt anders, want er is een andere werkelijkheid ontstaan.'

Fokkerijkennis geüpdatet

Een ruimer binnenbekken bij de fokkoeien zorgt ervoor dat het afkalven gemakkelijker kan verlopen. De interne bekkenhoogte (ibh) is daarbij belangrijker dan de interne bekkenbreedte (ibb). Uit onderzoek in 2006-2012 is gebleken dat bij een ibh vanaf 20,5 cm de kans op een vaginale of natuurlijke geboorte stijgt. Het meten van de binnenbekkenmaten van vrouwelijke dieren ouder dan 18 maanden kan relatief eenvoudig en zonder epidurale verdoving. Dankzij de subsidie van het Nederlands ministerie van Economische Zaken kan dat tegen een heel laag tarief. Twintig dieren laten opmeten kost de veehouder zo'n 72,50 euro. In juni 2015 waren er bij verbeterd roodbont 57 en bij Belgisch witblauw 88 deelnemende bedrijven.

De metingen hebben de afdeling Animal Evaluation Unit van CRV in staat gesteld om de erfelijkheidsgraad van ibb en ibh te bepalen alsook de genetische variatie te berekenen (tabel 1). 'De erfelijkheidsgraad ibh is met 0,30 hoog, zodat selectie hierop zinvol is', gaf rekenmeester Gerben de Jong van de afdeling Animal Evaluation Unit aan tijdens de kennisdag.

Tabel 1 – Aantal bekkenmatenmetingen, erfelijkheidsgraad en genetische variatie (bron: CRV, afdeling AEU, oktober 2015)

ras	land	aantal metingen	aantal bedrijven	aantal koeien	fenotypisch gemiddelde		erfelijkheidsgraad		genetische variatie	
					ibh (cm)	ibb (cm)	ibh	ibb	ibh (cm)	ibb (cm)
vrb	Ned.	1493	57	972	18,6	15,5				
bwb	Ned.	839	88	729						
	Bel.	754		610						
	totaal	1593		1339	18,1	14,7				
totaal		3086		2311			0,30	0,37	0,75	0,83

ibh = interne bekkenhoogte, ibb = interne bekkenbreedte

De interne bekkenhoogte van een koe is de belangrijkste maat voor een natuurlijke geboorte

'Nog belangrijker is de vaststelling dat de genetische variatie in de populatie hoog is. Met een bandbreedte voor de ibh van 0,75 cm is het verschil tussen de minst gunstige ibh en de meest gunstige makkelijk 3 cm. Dat biedt kansen voor selectie.'

Om gunstige foklijnen te kunnen selecte-

ren ontwikkelde CRV een bedrijfs-overzicht voor veehouders die hun dieren laten meten op interne bekkenmaten (figuur 1). Op dit overzicht staan naast de fenotypische maten eveneens de fokwaarden voor de betreffende dieren.

Maar de koe is slechts de helft van het verhaal. Ook foktechnische informatie

van vaderszijde is nodig om de interne bekkenmaten bij de nakomelingen te verhogen. Anders bestaat de kans dat de veehouder achteruitboert in plaats van vooruit. Die fokinformatie voor stieren stelt het project Bewust Natuurlijk Luxe nu ook ter beschikking (tabel 2 en 3). 'Alle hulpmiddelen zijn nu ontwikkeld

Figuur 1 – Met het door CRV ontworpen bedrijfs-overzicht krijgt de veehouder de fokwaarde 'bekkenmaten' van zijn dieren in beeld

levensnummer	geboortedatum	naam koe	naam vader	ras	fokwaarden		% betr. fw		metingen datum	hoogte cm	breedte cm
					hoogte	breedte	hoogte	breedte			
NL 128305828	14-11-2010	Anita	Accord De Louvre	BBL	1,18	1,02	47	42	16-04-2015	20,0	16,0
NL 198307855	12-12-2011	Coosje	Accord De Belge	BBL	0,85	1,00	53	47	17-04-2015	19,5	14,5
NL 128305855	01-12-2011	Teuntje	Accord De Louvre	BBL	0,78	0,93	42	38	16-04-2015	21,0	19,0
BE 585705117	08-11-2004	Riet	Radar Van Terwispele	BBL	0,73	0,21	62	57	17-04-2015	20,0	17,5
NL 198307828	12-12-2011	Rita	Accord De Belge	BBL	0,71	0,97	53	47	17-04-2015	17,5	15,5
NL 197927879	14-01-2012	Diana	Rambo Vd Gouden Polder	BBL	0,62	0,62	50	44	17-04-2015	18,0	13,5
NL 185805115	11-03-2008	Maxima	Radar Van Terwispele	BBL	0,58	0,53	32	27	11-04-2014	21,0	18,0
NL 196007715	01-08-2011	Fleur	Imperial De Sable	BBL	0,05	0,21	56	50	17-04-2015	18,0	14,5
NL 555288788	01-09-2009	Roos 3	Gamin	BBL	0,00	-0,76	68	58	01-03-2014	20,0	16,0
NL 555288928	24-08-2010	Roos 5	Dartagnan Du Chateau	BBL	-0,01	-0,14	68	59	01-03-2014	20,0	15,5
NL 717188991	12-05-2011	Blauwtje 36	Dartagnan Du Chateau	BBL	-0,63	0,16	67	57	01-03-2014	18,0	14,5
NL 717187057	11-12-2011	Roos 7	Dartagnan Du Chateau	BBL	-0,97	-0,21	68	59	01-03-2014	16,0	13,5

Marc Van de Ven: 'Voor de eerste maal de praktijk gehoord'

'Hier heb ik voor de eerste maal de praktijk aan het woord gehoord,' zegt Marc Van de Ven uit Oirlo na afloop van de kennis- en inspiratiedag 'Bewust Natuurlijk Luxe' te Utrecht. 'De getuigenissen van voortrekkers vond ik bijzonder leerrijk. Vooral het verhaal van verbeterd-roodbontfokker Bert van Abeelen, die zijn inschatting op een natuurlijke geboorte maakt op basis van het gewicht van het kalf en de ruimte in de koe, was inspirerend. Met nul missers op twintig kalvingen: dat is knap.'

Marc Van de Ven (26) was een van de jongste aanwezigen te Utrecht. Zijn vader, die een grondwerkbedrijf runt,

houdt voor de hobby twintig stuks witblauw stamboekvee. Het fokdoel is een economisch witblauw vleestype; lengte en hoogtemaat zijn leidend. Voor een keizersnede betalen ze in Oirlo 270 euro, inclusief btw en zonder de supplementen voor weekenddienst. 'Binnen zo'n twee jaar neem ik de veestapel over en wil ik de stap zetten naar natuurlijke afkalvingen', vertelt Marc. Het bedrijf is al aangemeld voor het meten van de binnenbekkenmaten.

'Wat ik vandaag ook onthouden heb, is dat er fokwaarden zijn ontwikkeld en hoe die geïnterpreteerd moeten worden. Daar was tot voor kort weinig over be-

kend. Maar ik wil voor de toekomst vooral toch nog meer praktijkervaringen horen rond managementmaatregelen.'

Tabel 2 – Fokwaarden en gemiddelde fenotypische waarden interne bekkenhoogte bwb-stieren

stamnummer	geb.jaar	naam stier	betr. ibh	fokwaarde ibh	fen. gem. ibh (cm)
NL 970179922	2004	Graphite de Dessous la Ville	79	1,01	19,13
NL 970104739	1996	Ubidet d'Aux Houx	64	0,81	19,83
NL 970091431	1991	As de Trefle du Vanova	60	0,75	20,00
NL 970178385	2004	Harpon de l'Orgelot	83	0,70	18,21
NL 970160306	2002	Dafydd d'Ochain	78	0,65	19,69
UK 303806200769	2006	Bringlee Blackstar	62	0,54	17,25
IE 221157380755	2008	Boherard Cantona	71	0,39	16,57
IE 221240890887	2006	Rosario	81	0,30	17,00
NL 970161796	2003	Fakir de l'Hez Kernai	74	0,26	16,76
NL 970138752	2000	Adjectif de Rocourt	61	0,25	19,43
BE 261423576	2005	Ebloui de Wihogne	65	0,23	16,73
BE 160620310	2003	Empire d'Ochain	84	0,20	18,69
NL 970142861	1999	Elan de St. Fontaine	63	0,15	18,33
NL 970179977	2004	Eternel de Dieu Seul	77	0,08	19,56
NL 970102182	1995	Seduisant de Fooz	62	0,08	19,70
BE 247529831	2006	Jackpot ter Reybroeck	73	0,04	17,17
NL 970164353	2003	Paysan de Fontena	69	0,04	19,21
BE 987833140	2009	Manitou de Belle Eau	70	-0,13	15,46
BE 292049003	2006	Fleuron de Maffe	64	-0,15	15,94
NL 970139793	2002	Blak de Baty d'Eprave	65	-0,18	18,64
NL 970155681	2001	Baroque de l'Ecluse	81	-0,20	18,28
NL 970115197	1998	Radat van Terbeck	75	-0,24	20,00
NL 970157896	2002	Felicien de Courriault	65	-0,26	18,46
BE 255530745	2007	Adajio de Bray	85	-0,32	16,91
NL 970179953	2004	Gamin des 3 Frontières	70	-0,35	17,81
NL 970186890	2004	Germinal de Fooz	73	-0,38	17,57
NL 970126269	1999	Bijoutier de Roupape	64	-0,38	19,67
NL 970113021	1997	Jasmin de Berloz	63	-0,39	18,21
NL 970113160	1993	Gagnant du Moulin Derbaix	60	-0,44	18,49
NL 970074052	1993	Breugel d'Au Chene	61	-0,47	19,00
NL 970017329	1988	Dandy du Tilleul	62	-0,48	19,00
BE 724483298	2008	Imperial de l'Ecluse	74	-0,49	17,34
BE 560607858	2003	Occupant du Fond de Bois	83	-0,54	18,53
NL 970108337	1996	Brutal de St. Fontaine	62	-0,60	19,00
NL 970155706	2001	Gitan du P'Tit Mayeur	81	-0,64	17,97
BE 355323201	2006	Jalon de Martinpre	62	-0,78	15,14
NL 970102221	1996	Osborne van Terbeck	82	-0,81	18,38
NL 970125095	1999	Notez Le du Pont de Messe	64	-0,81	16,90

en voorhanden om enkel te werken met die dieren die een bovengemiddelde fokwaarde bezitten voor binnenbekkenmaten', maakte De Jong duidelijk.

De koe tijd gunnen

Wat moeten veehouders naast het laten meten van de binnenbekkenmaten van hun koeien nog anders doen om meer natuurlijke geboorten mogelijk te maken? Hierop gaven enkele veehouders/voortrekkers een antwoord in een panelgesprek.

Volgens Jaap van Beukelen, die naast melkvee ook een zestigtal verbeterd roodbonten houdt in Pesse, is het een kwestie van bij de stierkeuze niet zoeken naar stieren die extreem in het vlees zitten en van werken met ruim bemeten koeien. Momenteel kalft zo'n 12 procent van de 35 moederdieren op het bedrijf natuurlijk af. Van Beukelen: 'Belangrijk is om het dier tijd te gunnen voor een natuurlijk afkalftproces.'

Verbeterd-roodbontfokker Bert van Abee-

Stier Graphite laat de beste fokwaarde voor interne bekkenhoogte optekenen

len onderschreef het gezegde. Van Abeelen heeft zo'n twintig moederdieren in het Brabantse Dorst. 'Je moet wachten tot de koe goed ontsloten is voordat je de beslissing neemt om wel of geen keizersnede te laten uitvoeren', zei hij. Verder zijn het gewicht van het kalf en de ruimte in de koe bepalend of Van Abeelen de natuur zijn gang laat gaan. 'Door de ervaring kun je op den duur wel inschatten wat wel en niet kan. Het is de laatste jaren maar één keer fout gegaan, omdat ik niet thuis was.'

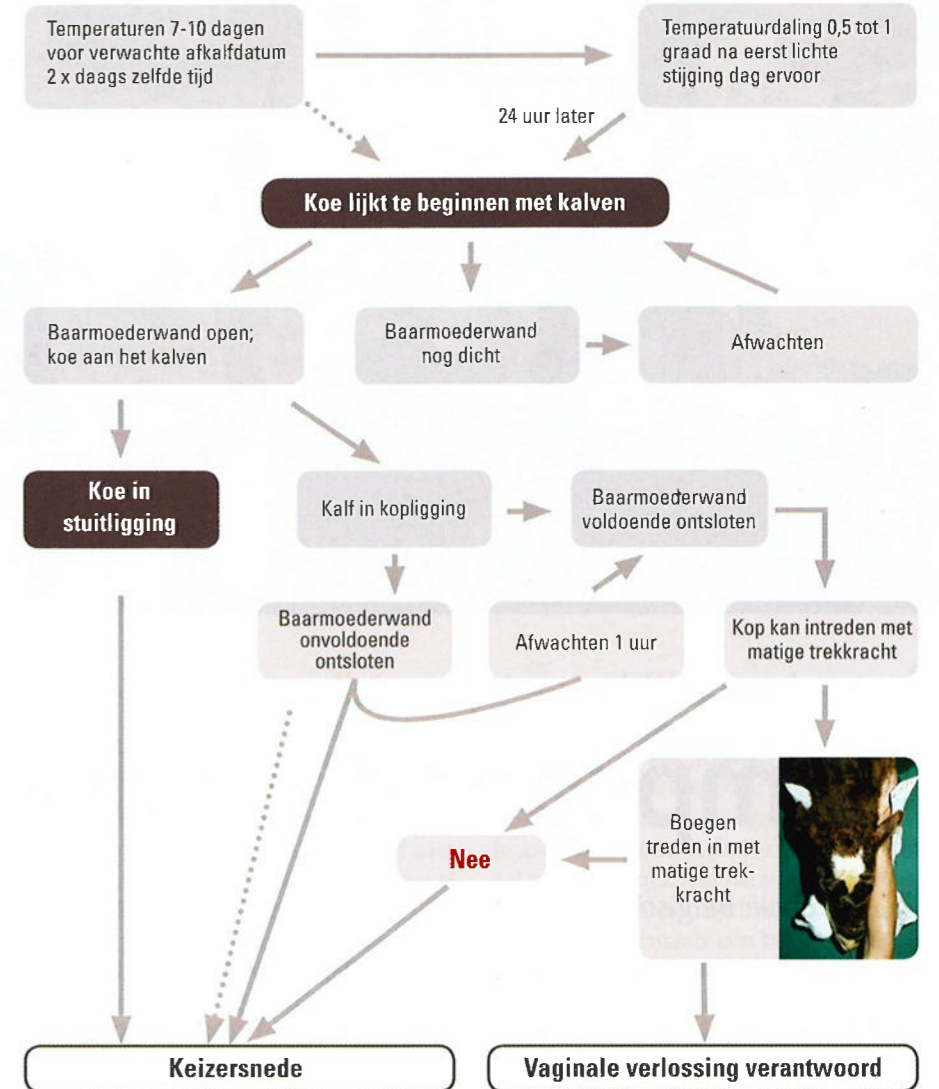
Jan Tupker, die een zestigtal witblauwe zoogkoeien houdt te Baarn, stelde dat elke afkalving toch weer anders is. 'Ik had een koe die al vier keer natuurlijk had gekalft. Maar ondanks dezelfde vader-moedercombinatie was dit niet het geval bij het vijfde kalf.' Tupker meldde er nog bij dat hij naast het tijdsaspect ook voldoende aandacht schenkt aan de conditie van de koe. 'Het is zaak om de koe schraal te houden en de laatste weken niet te hard voeren, want dan worden de kalveren te zwaar.' Tupker vertelde ook maar wat blij te zijn met de publicatie van de fokwaarden van kiestieren. 'Het was tot nu toe erg lastig om andere bloedlijnen te vinden die inzetbaar zijn.'

Beslismomenten rond afkalven

Tot slot van de kennis- en inspiratiedag gaf dr. Herman Jonker, docent departement Gezondheidszorg landbouwhuisdieren van de faculteit Diergeneeskunde te Utrecht, inzicht in het herkennen van het op gang komen van de geboorte en het verloop van het afkalftproces. Volgens Jonker is het persen bij de vlees-

Tabel 3 – Fokwaarden en gemiddelde fenotypische waarden interne bekkenhoogte vrb-stieren

stamnummer	geb.jaar	naam stier	betr. ibh	fokwaarde ibh	fen. gem. ibh (cm)
NL 367752677	2003	Burg's Billy 2	72	0,83	18,2
NL 245127140	1999	Egon 5 AZ	87	0,67	18,0
NL 367753106	2004	Romeo van Pesaken	82	0,57	17,1
NL 232069529	1999	v.d. Westhoeve Carindo	78	0,57	18,6
NL 374664295	2005	Mina's Roland	73	0,30	18,5
NL 228440695	1998	Big Ben	66	0,29	19,0
NL 258209792	1998	Silvester	76	0,14	18,9
NL 388353989	2004	Dagobert	71	0,13	16,4
NL 809661954	1995	Graaf Charlon v. Zuylen	83	0,06	18,3
NL 336633714	2001	Jacobar 28 AZ	94	0,02	17,3
NL 396135814	2004	Jochem 10 AZ	77	0,01	16,2
NL 499118831	2008	Marlex v. Vredenburg	66	-0,01	16,8
NL 335748769	2002	Geurt v.d. Lingenhof	77	-0,32	17,8
NL 357229077	2006	Tom v.h. Veerhuis	88	-0,52	18,0
NL 337468054	2003	Sjoerd	67	-0,60	17,9
NL 333289886	2003	Red Bill 3	86	-0,76	17,9
NL 274020739	2000	Wilbert	92	-1,13	16,3

Figuur 2 – Beslismomenten afkalven dubbelgesperde rassen (bron: H. Jonker)

koe is er nog niet uit gefokt. 'Alleen duurt het in tegenstelling tot een melk-kalf langer voordat het (zware) vleeskalf

voor het geboortekanaal verschijnt en het persen bij de koe op gang komt.' De docent behandelde vervolgens de vraag op welke wijze een veehouder kan bepalen wanneer een natuurlijke afkalving mogelijk is (figuur 2). Bij vaginaal opvoelen en vaststelling van een stuitligging is een keizersnede standaard. Voor een verantwoorde vaginale verlossing is het nodig dat de kop kan intreden met matige, kortstondige trekkracht en vervolgens bij ingetreden kopligging de beide boegen makkelijk in het bekken kunnen intreden. Dat is het geval als er plek is voor de zijkant van een hand tussen kop en heiligbeen.

'In tegenstelling tot een melkkoe is het kalf de enige opbrengst per jaar van een vleeskoe. Kies bij twijfel of het kalf wel natuurlijk afkomt voor zekerheid', gaf Jonker de toehoorders mee. |

Meer info over het project 'Bewust Natuurlijk Luxe' is te vinden op www.vleesveenet.nl